

9. POSTAWY STUDENTÓW WOBEC BIEŻĄCEJ SYTUACJI POLITYCZNEJ NA ŚWIECIE. OPINIE NA TEMAT SYTUACJI NA UKRAINIE

9.1. Wprowadzenie

Wydarzenia rozgrywające się w ostatnich latach na Ukrainie – które hasłowo można ująć jako Pomarańczowa Rewolucja, Euromajdan, aneksja Krymu i prorosyjski separatyzm na Ukrainie wschodniej – nie tylko stanowią przedmiot zainteresowań społeczności międzynarodowej, ale są śledzone z uwagą również przez mieszkańców państw sąsiadujących z Rosją. Badania zrealizowane przez CBOS potwierdzają wysoki stopień zainteresowania tym problemem, przejawiany przez społeczeństwo polskie¹. Badania te dowodzą, że znaczna część Polaków (ponad dwie trzecie) odczuwa wysokie poczucie zagrożenia wynikające z obawy, że konflikt mający miejsce na Ukrainie może się rozprzestrzenić i zagrozić bezpieczeństwu Polski. Polacy są zaniepokojeni działaniami Rosji. Obawiają się o dalszy rozwój wydarzeń na Ukrainie (zwraca uwagę odczuwany brak przewidywalności przyszłości – niemal każdy scenariusz wydaje się badanym realny), ale też o sytuację w innych krajach postradzieckich. Jeden z bloków pytań w polsko-ukraińskiej ankiecie w badaniach realizowanych w ramach projektu „Młodzież akademicka w Polsce i na Ukrainie w czasach nieufności i zagrożeń cywilizacyjnych. międzykrajowe badania porównawcze” poświęcony został opinii młodzieży akademickiej na temat aktualnej sytuacji politycznej na Ukrainie. Głównym kontekstem był prorosyjski ruch separatystyczny we wschodnich i południowych obwodach. Na tę część ankiety składało się sześć rozbudowanych pytań, dotyczących opinii o znaczeniu wydarzeń na Ukrainie dla bezpieczeństwa państw ościennych, Europy i świata, stosunku społeczności międzynarodowej względem sytuacji na Ukrainie. Młodzież została poproszona również o wskazanie źródeł swojej wiedzy o wydarzeniach na Ukrainie oraz własnych przypuszczeń co do rozwoju relacji ukraińsko-rosyjskich i możliwych scenariuszy dalszych zdarzeń w Ukrainie wschodniej. Tekst stanowi wstępną analizę danych uzyskanych w badaniach wśród studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego. Wskazania można odnieść do wyników badań przeprowadzonych i opublikowanych przez CBOS (patrz: bibliografia).

¹ Zainteresowanie sytuacją na Ukrainie i poczucie zagrożenia w październiku, Komunikat z badań CBOS nr 144/2014, Warszawa, październik 2014.

9.2. Sytuacja na Ukrainie a bezpieczeństwo państw sąsiednich, Europy i świata

Zielonogórcy studenci są raczej zgodni co do tego, że wydarzenia rozgrywające się na wschodniej Ukrainie stanowią zagrożenie przede wszystkim dla samego państwa ukraińskiego; w sumie 86,1% respondentów wybrało wskazania o tym świadczące (patrz: wykres – wskazania dotyczące Ukrainy).

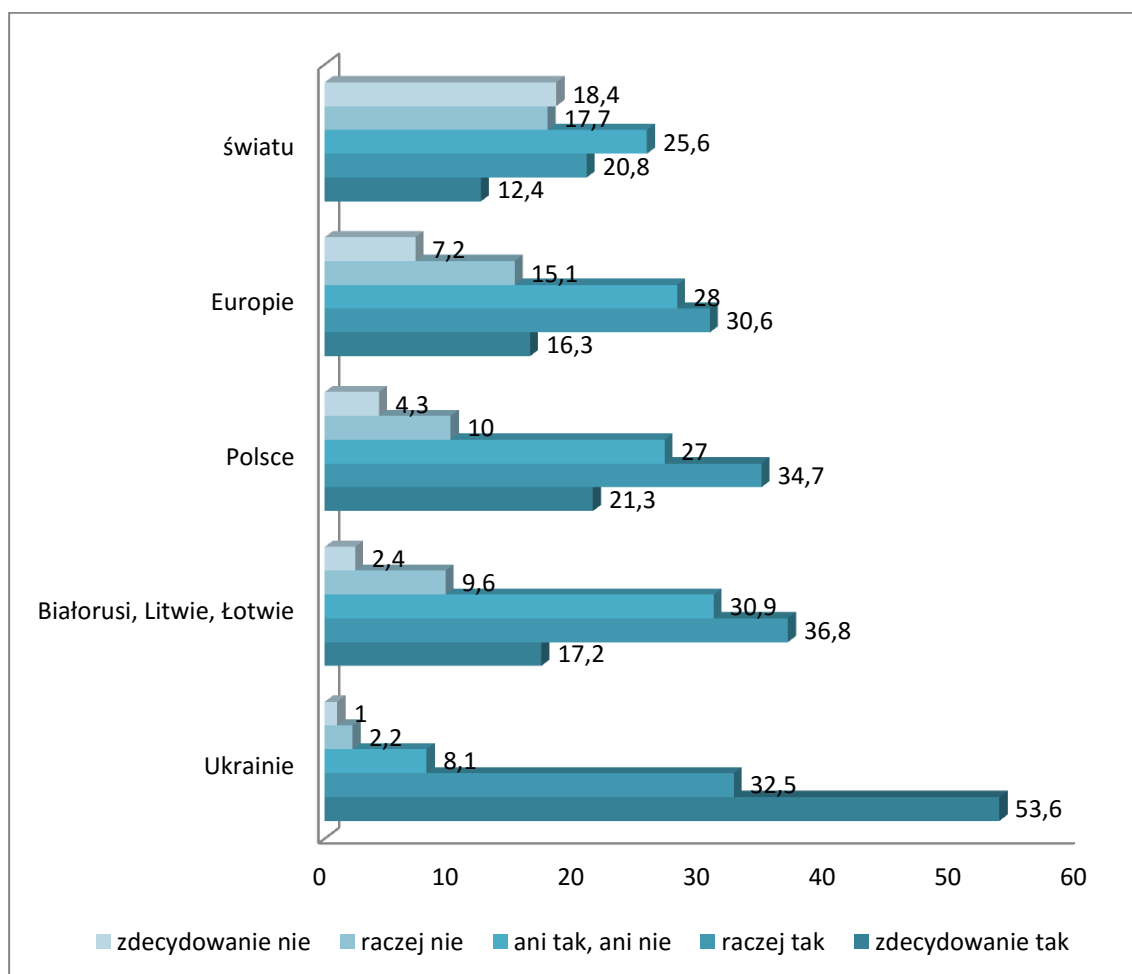
W opinii 56% respondentów wydarzenia na Ukrainie stanowią zagrożenie dla Polski („zdecydowanie tak” 21,3% i „raczej tak” 34,7%). Jedyne 4,3% badanych młodych ludzi w sposób zdecydowany wyraża przekonanie o braku zagrożenia dla naszego państwa, 10% ankietowanych bardziej ostrożnie formułuje swoje stanowisko, wybierając wskazanie „raczej nie”; 25,6% nie ma wykrystalizowanego osądu w tej sprawie.

Wśród badanej młodzieży przeważa przekonanie, że sytuacja naszego wschodniego sąsiada jest niebezpieczna dla Białorusi, Litwy i Łotwy. Wskazania stwierdzające zagrożenie dla tych państw wynoszą w sumie 54% ogólnej liczby odpowiedzi („zdecydowanie tak” 17,2% i „raczej tak” 36,8%).

Relatywnie duża liczba wskazań udzielonych przez respondentów potwierdza ich przekonanie o zagrożeniu dla Europy (suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”: 46,9%). W wydarzeniach na Ukrainie nieco mniejsze zagrożenie studenci postrzegają dla świata (suma odpowiedzi twierdzących: 33,2%), w tym wypadku zwiększa się również odsetek osób, które nie są przekonane o takim właśnie negatywnym oddziaływaniu konfliktu na Ukrainie na całą ludzkość, a co za tym idzie, na politykę w skali globalnej (suma wskazań „zdecydowanie nie” i „raczej nie” wynosi 36,1% odpowiedzi).

Zwraca uwagę w miarę stały odsetek wskazań świadczących o trudnościach z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie; utrzymuje się on poziomie 25-30 punktów procentowych w przypadku wskazań dotyczących byłych krajów radzieckich, państw sąsiadujących z Rosją, Europą i światem. Jedyne sytuacja samego państwa ukraińskiego jawi się studentom jako w miarę jednoznaczna i łatwa do przewidzenia; w jej przypadku tylko 8,1% nie ma wyrobionego zdania na ten temat. Podsumowując można stwierdzić, że studenci zielonogórcy postrzegają sytuację na Ukrainie jako niebezpieczną przede wszystkim dla samej Ukrainy, ale stanowiącą wskaźnik zagrożenia również dla innych krajów bezpośrednio sąsiadujących z Rosją lub posiadających podobną jak Ukraina przeszłość (była republika Kraju Rad); w nieco mniejszym stopniu zielonogórska młodzież akademicka czuje zagrożenie dla Europy, jeszcze mniejsze znaczenie nadając konfliktowi na Ukrainie w kontekście

globalnym. Generalizując, dane te pozostają w zgodzie z wynikami badań CBOS poświęconymi temu samemu problemowi.

Wykres 9.1. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy według Ciebie wydarzenia na Ukrainie zagrażają...?” (%).
Źródło: opracowanie własne.

W tabelach przedstawione są dane dotyczące opinii na temat zagrożeń wynikających z sytuacji na Ukrainie skrzyżowane z cechami społeczno-demograficznymi respondentów. Analiza tych danych prowadzi do wysunięcia kilku ogólnych wniosków. Tabela 9.1. prezentuje opinie kobiet i mężczyzn na temat zagrożeń, jakie mogą za sobą nieść wydarzenia na Ukrainie. Można zauważyć, że – podobnie jak w materiale zebrany przez CBOS – kobiety są bardziej skłonne postrzegać sytuację na Ukrainie przez pryzmat niebezpieczeństw, jakie mogą z niej wynikać, zarówno dla samej Ukrainy, jak i dla innych krajów europejskich oraz całego świata. W przypadku każdej kategorii, kobiety zawsze charakteryzuje wyższy odsetek wskazujących negatywne konsekwencje konfliktu ukraińskiego, a jednocześnie znacznie niższy odsetek odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”, stanowiący wyraz poczucia bezpieczeństwa.

Tabela 9.1. Opinie o zagrożeniach wynikających z wydarzeń na Ukrainie dla różnych krajów, Europy i świata – rozkład wskazań według płci respondenta (%)

Czy według Ciebie wydarzenia na Ukrainie zagrażają...?					
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Ukrainie					
Mężczyzna	53,8	30,1	9,6	4,5	1,9
Kobieta	55,8	35,3	7,6	0,8	0,4
Białorusi, Litwie, Łotwie					
Mężczyzna	14,8	33,5	31,6	14,2	5,8
Kobieta	19,4	40,7	32,3	7,3	0,4
Polsce					
Mężczyzna	18,6	24,4	31,4	16,7	9,0
Kobieta	23,7	42,6	25,7	6,4	1,6
Europie					
Mężczyzna	13,5	21,9	27,1	21,3	16,1
Kobieta	18,9	36,9	30,1	12,0	2,0
Świata					
Mężczyzna	11,7	15,6	22,7	18,8	27,9
Kobieta	13,5	25,1	28,3	17,9	13,1

Źródło: opracowanie własne.

Tabela prezentuje rozkład danych procentowych związanych z opinią o zagrożeniach wynikających z wydarzeń na Ukrainie, zestawionych z kierunkiem studiów respondenta. W badaniach posłużono się trzema kategoriami kierunków. W świetle przedstawionych wyników okazuje się, że studenci kierunków ekonomicznych wydają się najczęściej dostrzegać niebezpieczeństwa płynące z sytuacji na Ukrainie. Wprawdzie z niewielką różnicą (wahającą się pomiędzy jednym a kilkoma punktami procentowymi), ale zazwyczaj to właśnie ta kategoria respondentów stanowi najwyższy odsetek odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak” (łącznie). Jedynym wyjątkiem są wskazania dotyczące bezpieczeństwa Europy – w tym wypadku to studenci kierunków humanistyczno-społeczno-artystycznych najczęściej widzą w sytuacji na Ukrainie źródło zagrożenia. Warto znów przywołać badania na ten właśnie temat przeprowadzone przez CBOS, które dowodzą, że zdaniem większości Polaków sytuacja na Ukrainie zagraża Polsce, przy czym na pierwszym planie widzą niebezpieczeństwa związane z gospodarką polską, a dopiero w dalszym planie wskazując na zagrożenia energetyczne lub militarne². Zapewne zaprezentowany powyżej rozkład odpowiedzi na pytanie zadane zielonogórskiej młodzieży akademickiej wiąże się z takim właśnie postrzeganiem ewentualnego wpływu sytuacji na Ukrainie na rzeczywistość polską.

² Zainteresowanie sytuacją na Ukrainie i poczucie zagrożenia w październiku, Komunikat z badań CBOS nr 144/2014, Warszawa, październik 2014.

Studenci kierunków ekonomicznych dostrzegają prawdopodobnie ten typ zagrożeń nieco wyraźniej niż pozostali studenci, co znajduje odzwierciedlenie we wskazaniach.

Tabela 9.2. Opinie o zagrożeniach wynikających z wydarzeń na Ukrainie dla różnych krajów, Europy i świata – rozkład wskazań według kierunku studiów respondenta (%)

Czy według Ciebie wydarzenia na Ukrainie zagrażają...?					
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Ukrainie					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	55,8	31,3	8,2	4,1	0,7
Techniczno-ściśle	54,2	34,5	7,7	1,4	2,1
Ekonomiczne	55,4	33,9	9,8	0,9	0,0
Białorusi, Litwie, Łotwie					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	18,2	37,2	33,1	9,5	2,0
Techniczno-ściśle	16,3	34,8	31,2	12,8	5,0
Ekonomiczne	19,1	40,9	32,7	7,3	0,0
Polsce					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	21,8	38,8	27,9	7,5	4,1
Techniczno-ściśle	21,8	27,5	30,3	14,8	5,6
Ekonomiczne	21,4	40,2	25,9	8,9	3,6
Europie					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	16,9	35,1	30,4	11,5	6,1
Techniczno-ściśle	14,2	28,4	26,2	19,9	11,3
Ekonomiczne	18,9	28,8	31,5	16,2	4,5
Świata					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	12,2	20,9	27,0	19,6	15,5
Techniczno-ściśle	11,4	20,7	25,0	20,0	22,9
Ekonomiczne	15,9	22,1	27,4	15,0	16,8

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli zaprezentowano opinie na temat zagrożeń dostrzeganych w sytuacji na Ukrainie, zestawione z miejscem zamieszkania respondenta. Rozkład danych procentowych świadczy o tym, że wśród studentów wywodzących się z mniejszych miejscowości stosunkowo łatwiej jest spotkać osoby, które postrzegają konflikt na Ukrainie jako źródło zagrożenia dla innych krajów, Europy i świata (szczególnie widać to przy łącznym rozpatrywaniu wskazań „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Charakterystyczny jest również, występujący we wszystkich kategoriach respondentów (pod względem zamieszkania), relatywnie wysoki odsetek wskazań wyrażających trudność z udzieleniem odpowiedzi na to pytanie. Także respondenci deklarujący, iż dostrzegają zagrożenia płynące z sytuacji na Ukrainie,

wykazywali się pewną ostrożnością w budowaniu sądów i woleli posługiwać się wskazaniem „raczej tak” niż „zdecydowanie tak”.

Tabela 9.3. Opinie o zagrożeniach wynikających z wydarzeń na Ukrainie dla różnych krajów, Europy i świata – rozkład wskazań według miejsca zamieszkania respondenta (%)

Czy według Ciebie wydarzenia na Ukrainie zagrażają...?					
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Ukrainie					
Wieś	59,0	28,7	8,2	2,5	1,6
Miasto do 20 tys.	52,9	37,5	7,7	1,0	1,0
Miasto 20-100 tys.	52,8	32,1	11,3	2,8	0,9
Miasto pow. 100 tys.	54,2	37,5	5,6	2,8	0,0
Białorusi, Litwie i Łotwie					
Wieś	16,5	43,0	29,8	7,4	3,3
Miasto do 20 tys.	23,3	38,8	26,2	10,7	1,0
Miasto 20-100 tys.	14,2	32,1	39,6	12,3	1,9
Miasto pow. 100 tys.	16,7	37,5	31,9	9,7	4,2
Polsce					
Wieś	23,0	39,3	27,0	8,2	2,5
Miasto do 20 tys.	25,0	29,8	32,7	8,7	3,8
Miasto 20-100 tys.	17,9	38,7	28,3	12,3	2,8
Miasto pow. 100 tys.	20,8	33,3	22,2	12,5	11,1
Europie					
Wieś	20,5	30,3	31,1	12,3	5,7
Miasto do 20 tys.	19,4	34,0	30,1	10,7	5,8
Miasto 20-100 tys.	10,4	32,1	29,2	22,6	5,7
Miasto pow. 100 tys.	16,7	27,8	23,6	16,7	15,3
Świata					
Wieś	16,3	22,0	25,2	16,3	17,9
Miasto do 20 tys.	13,6	18,4	29,1	19,4	14,6
Miasto 20-100 tys.	7,6	25,7	26,7	17,1	21,9
Miasto pow. 100 tys.	13,7	19,2	23,3	20,5	21,9

Źródło: opracowanie własne.

Kolejne dwie tabele przedstawiają procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie o opinie na temat zagrożeń wynikających z wydarzeń na Ukrainie dla różnych krajów, Europy i świata, zestawione z wykształceniem rodziców respondenta. W tabeli zaprezentowano dane dotyczące skrzyżowania wskazań z wykształceniem ojca, a w kolejnej tabeli – matki. Trudno stwierdzić z całą stanowczością występowanie tu jakiejś prawidłowości. Warto byłoby zwrócić na ten problem szczególną uwagę podczas przyszłych badań.

Tabela 9.4. Opinie o zagrożeniach wynikających z wydarzeń na Ukrainie dla różnych krajów, Europy i świata – rozkład wskazań według wykształcenia ojca respondenta (%)

Czy według Ciebie wydarzenia na Ukrainie zagrażają...?					
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Ukrainie					
Podstawowe	46,2	38,5	7,7	0,0	7,7
Zasadnicze zawodowe	57,9	32,2	5,9	3,3	0,7
Średnie ogólnokształcące	52,9	35,3	11,8	0,0	0,0
Średnie zawodowe	53,0	34,8	9,1	3,0	0,0
Wyższe zawodowe	51,9	37,0	11,1	0,0	0,0
Wyższe magisterskie	64,1	28,2	2,6	0,0	5,1
Białorusi, Litwie i Łotwie					
Podstawowe	15,4	30,8	38,5	7,7	7,7
Zasadnicze zawodowe	19,9	44,4	26,5	6,0	3,3
Średnie ogólnokształcące	18,2	39,4	30,3	9,1	3,0
Średnie zawodowe	16,7	37,1	34,1	10,6	1,5
Wyższe zawodowe	11,1	29,6	40,7	18,5	0,0
Wyższe magisterskie	20,5	20,5	38,5	17,9	2,6
Polsce					
Podstawowe	15,4	30,8	38,5	7,7	7,7
Zasadnicze zawodowe	28,5	33,8	27,8	6,6	3,3
Średnie ogólnokształcące	14,7	47,1	26,5	8,8	2,9
Średnie zawodowe	18,2	37,1	25,8	13,6	5,3
Wyższe zawodowe	21,4	25,0	35,7	14,3	3,6
Wyższe magisterskie	20,5	35,9	25,6	12,8	5,1
Europie					
Podstawowe	21,4	28,6	35,7	7,1	7,1
Zasadnicze zawodowe	21,3	32,7	25,3	16,7	4,0
Średnie ogólnokształcące	14,7	38,2	32,4	8,8	5,9
Średnie zawodowe	15,2	29,5	28,8	15,2	11,4
Wyższe zawodowe	11,1	25,9	44,4	11,1	7,4
Wyższe magisterskie	12,8	33,3	28,2	20,5	5,1
Świata					
Podstawowe	8,3	33,3	50,0	0,0	8,3
Zasadnicze zawodowe	16,4	20,4	23,0	20,4	17,1
Średnie ogólnokształcące	8,8	32,4	26,5	8,8	17,6
Średnie zawodowe	12,1	21,2	25,0	19,7	21,2
Wyższe zawodowe	10,7	14,3	39,3	14,3	14,3
Wyższe magisterskie	10,3	23,1	25,6	23,1	17,9

Źródło: opracowanie własne.

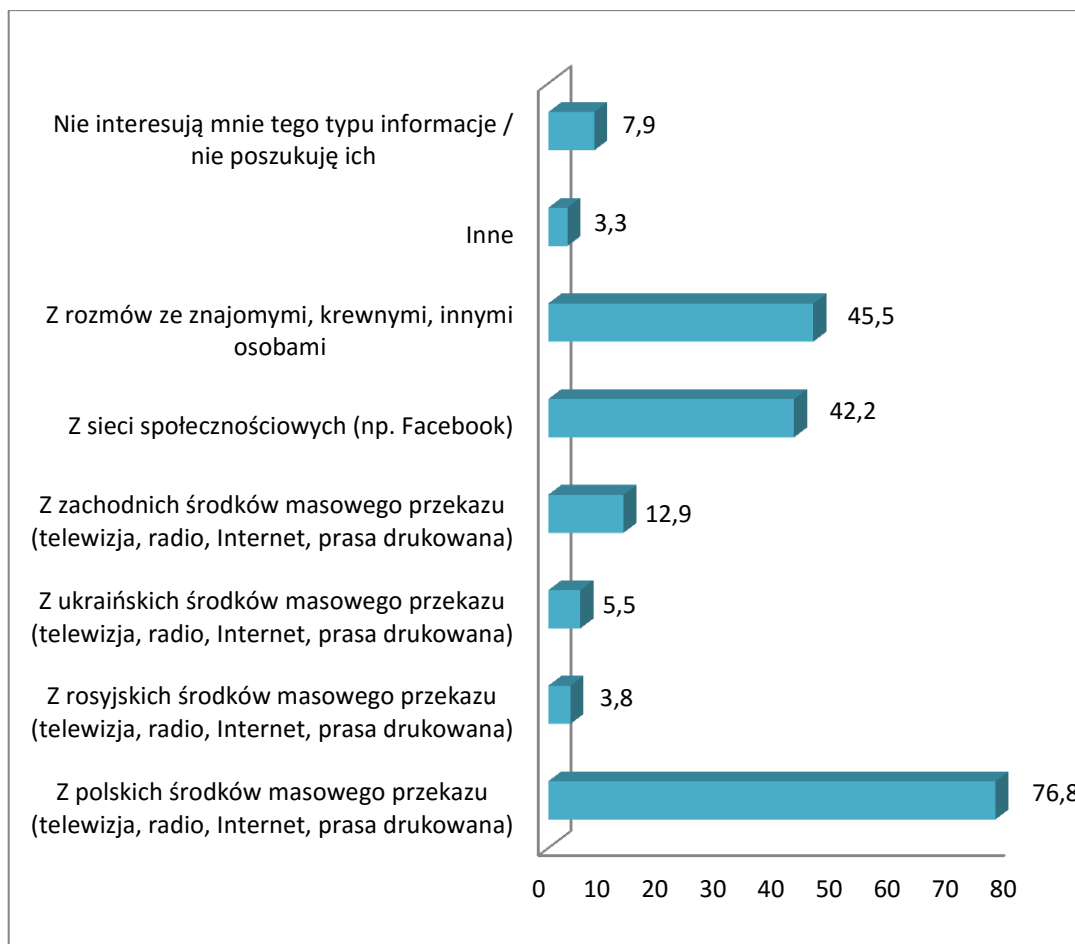
Tabela 9.5. Opinie o zagrożeniach wynikających z wydarzeń na Ukrainie dla różnych krajów, Europy i świata – rozkład wskazań według wykształcenia matki respondenta (%)

Czy według Ciebie wydarzenia na Ukrainie zagrażają...?					
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Ukrainie					
Podstawowe	57,1	28,6	7,1	0,0	7,1
Zasadnicze zawodowe	61,3	30,1	5,4	3,2	0,0
Średnie ogólnokształcące	50,8	34,4	9,8	3,3	1,6
Średnie zawodowe	53,3	36,3	9,6	0,0	0,7
Wyższe zawodowe	60,7	25,0	10,7	3,6	0,0
Wyższe magisterskie	55,4	33,8	6,2	3,1	1,5
Stopień naukowy	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0
Białorusi, Litwie, Łotwie					
Podstawowe	21,4	21,4	42,9	7,1	7,1
Zasadnicze zawodowe	19,1	45,7	28,7	4,3	2,1
Średnie ogólnokształcące	25,4	33,9	22,0	11,9	6,8
Średnie zawodowe	17,8	34,1	36,3	10,4	1,5
Wyższe zawodowe	3,7	44,4	22,2	29,6	0,0
Wyższe magisterskie	15,4	35,4	40,0	7,7	1,5
Stopień naukowy	0,0	50,0	50,0	0,0	0,0
Polsce					
Podstawowe	28,6	14,3	42,9	7,1	7,1
Zasadnicze zawodowe	25,8	39,8	23,7	8,6	2,2
Średnie ogólnokształcące	31,7	26,7	25,0	10,0	6,7
Średnie zawodowe	17,8	38,5	29,6	9,6	4,4
Wyższe zawodowe	10,3	41,4	17,2	24,1	6,9
Wyższe magisterskie	21,5	32,3	33,8	7,7	4,6
Stopień naukowy	0,0	50,0	25,0	25,0	0,0
Europie					
Podstawowe	14,3	35,7	21,4	14,3	14,3
Zasadnicze zawodowe	21,5	34,4	24,7	16,1	3,2
Średnie ogólnokształcące	25,4	27,1	23,7	13,6	10,2
Średnie zawodowe	16,3	29,6	34,8	14,8	4,4
Wyższe zawodowe	6,9	37,9	24,1	13,8	17,2
Wyższe magisterskie	10,8	30,8	30,8	15,4	12,3
Stopień naukowy	0,0	25,0	50,0	25,0	0,0
Świata					
Podstawowe	7,7	30,8	30,8	15,4	15,4
Zasadnicze zawodowe	15,8	25,3	23,2	17,9	13,7
Średnie ogólnokształcące	15,3	13,6	27,1	16,9	23,7
Średnie zawodowe	12,6	22,2	30,4	20,0	14,8
Wyższe zawodowe	7,1	28,6	10,7	7,1	39,3
Wyższe magisterskie	12,1	18,2	27,3	21,2	19,7
Stopień naukowy	0,0	25,0	25,0	25,0	25,0

Źródło: opracowanie własne.

9.5. Źródła wiedzy o sytuacji na Ukrainie

Młodzież została zapytana o to, skąd czerpie informacje dotyczące wydarzeń na Ukrainie. Wyniki zaprezentowane są na wykresie 9.2. Okazuje się, że najczęściej źródłem tym są polskie środki masowego przekazu (telewizja, radio, internet, prasa drukowana). Tę odpowiedź wskazało ponad trzy czwarte studentów biorących udział w ankiecie (76,8% respondentów). Drugim najczęściej wskazywanym źródłem są rozmowy ze znajomymi, krewnymi i innymi osobami (45,5% respondentów), a trzecim internetowe sieci społecznościowe (42,2% respondentów). W przypadku wszystkich trzech kategorii można się domyślać, że informacje pochodzą ze źródeł polskich, a to oznacza, że interpretacje powiązane są z szeroko rozumianą kulturą polską i charakterystyczną dla Polski perspektywą (perspektywami) oglądu rzeczywistości. Dużo rzadziej studenci sięgają po źródła zagraniczne: 12,9% respondentów deklaruje wiedzę na temat wydarzeń na Ukrainie zaczerpniętą z zachodnich środków masowego przekazu (telewizja, radio, internet, prasa drukowana). Jeszcze rzadziej studenci zielonogórscy przyznają, iż śledzą media ukraińskie lub rosyjskie (odpowiednio: 5,5% i 3,8% respondentów). Można przypuszczać, że pewną barierę w tym względzie stanowi język naszych wschodnich sąsiadów (nawiasem mówiąc, również przedstawiane w niniejszym tomie badania dowodzą obecnego ukierunkowania edukacji młodego pokolenia na języki i kulturę zachodnią; jedynie 2,5 % respondentów deklaruje znajomość języka rosyjskiego, 0,6% języka ukraińskiego – więcej informacji na ten temat patrz: tekst K. Lisowskiego); 3,3% wskazało odpowiedź inne. Tylko 7,9% ankietowanych studentów zadeklarowało brak zainteresowania tym problemem. Podobnie jak w badaniach ogólnopolskich realizowanych przez CBOS, można stwierdzić, że respondenci wyrażają relatywnie wysoki stopień zainteresowania wydarzeniami na Ukrainie (w badaniach CBOS deklaruowało je ponad trzy czwarte respondentów).

Wykres 9.2. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Skąd czerpiesz informacje dotyczące wydarzeń na Ukrainie?” (%)
Źródło: opracowanie własne.

9.5. Wzjęcie dalszego rozwoju relacji Ukraina-Rosja i konfliktu na Ukrainie wschodniej

Ankieta zawierała m.in. dwa pytania poświęcone przypuszczeniom w zakresie możliwych scenariuszy przyszłych wydarzeń związanych z konfliktem rosyjsko-ukraińskim. Pierwsze pytanie brzmiało: „Jak sądzisz, czy w najbliższym czasie państwu ukraińskiemu uda się utrzymać niezależność od Rosji czy też nie?” Ponad połowa studentów (56,2%) wybrała odpowiedź „trudno powiedzieć”, 29,7% ankietowanych wyraziło swój pesymizm w tej sprawie, natomiast jedynie 13,2% respondentów uważało, że Ukraina jest stanie zachować swoją niezależność od Rosji. W związku z tym, że odpowiedzi na omówione już pytania wskazują na występowanie zainteresowania wydarzeniami na Ukrainie, w ramach którego jedną z centralnych pozycji zajmuje konflikt rosyjsko-ukraiński, można zaryzykować stwierdzenie, że problem w jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie studentom zielonogórskim sprawia być może odczuwalna przez nich nieprzewidywalność i nieprzejrzystość decyzji polityków tych krajów.

W tabeli 9.6. zebrane są dane procentowe, dotyczące wskazań respondentów na to właśnie pytanie. Jak widać, kobiety dużo bardziej ostrożnie wypowiadały się na ten temat (zdecydowanie więcej wskazań „trudno powiedzieć”). Największym zdecydowaniem poglądu wykazali się studenci kierunków techniczno-ścisłych. Wśród tej kategorii pojawia się najniższy odsetek wskazań „trudno powiedzieć”: 51,7% (dla porównania, w gronie respondentów studiujących na kierunkach humanistyczno-społeczno-artystycznych odsetek wskazań „trudno powiedzieć” wyniósł 61,2%). Jednocześnie ta kategoria respondentów najczęściej podawała odpowiedzi wyrażające pogląd, że Ukrainie nie uda się utrzymać niezależności od Rosji (34,3% studentów tej kategorii odpowiedziało w ten sposób, podczas gdy w przypadku studentów kierunków humanistyczno-społeczno-artystycznych wartość ta wyniosła 24,3%). Można zauważyć, że największymi pesymistami w sprawie zachowania niezależności przez Ukrainę są mieszkańcy małych miast (do 100 tys. mieszkańców) (33,7% wskazań „raczej nie” i 33,3% wskazań „zdecydowanie nie”). Mieszkańców wsi i miast powyżej 100 tys. zbliża brak pewności w tym względzie, o czym świadczy stosunkowo wysoka u tych kategorii respondentów częstotliwość wskazań „trudno powiedzieć” (odpowiednio: 60,9% i 59,5%). Jeśli chodzi o rozkład odpowiedzi respondentów rozpatrywany w kontekście wykształcenia rodziców, zauważyć można dużą dynamikę. Niezbite wykazanie jakichś prawidłowości bez dalszych badań, w których kontrolowana byłaby próba pod względem reprezentatywności w zakresie wykształcenia rodziców, byłoby dość ryzykowne (choć można zauważyć spore odchylenia od średniej w przypadku niektórych kategorii).

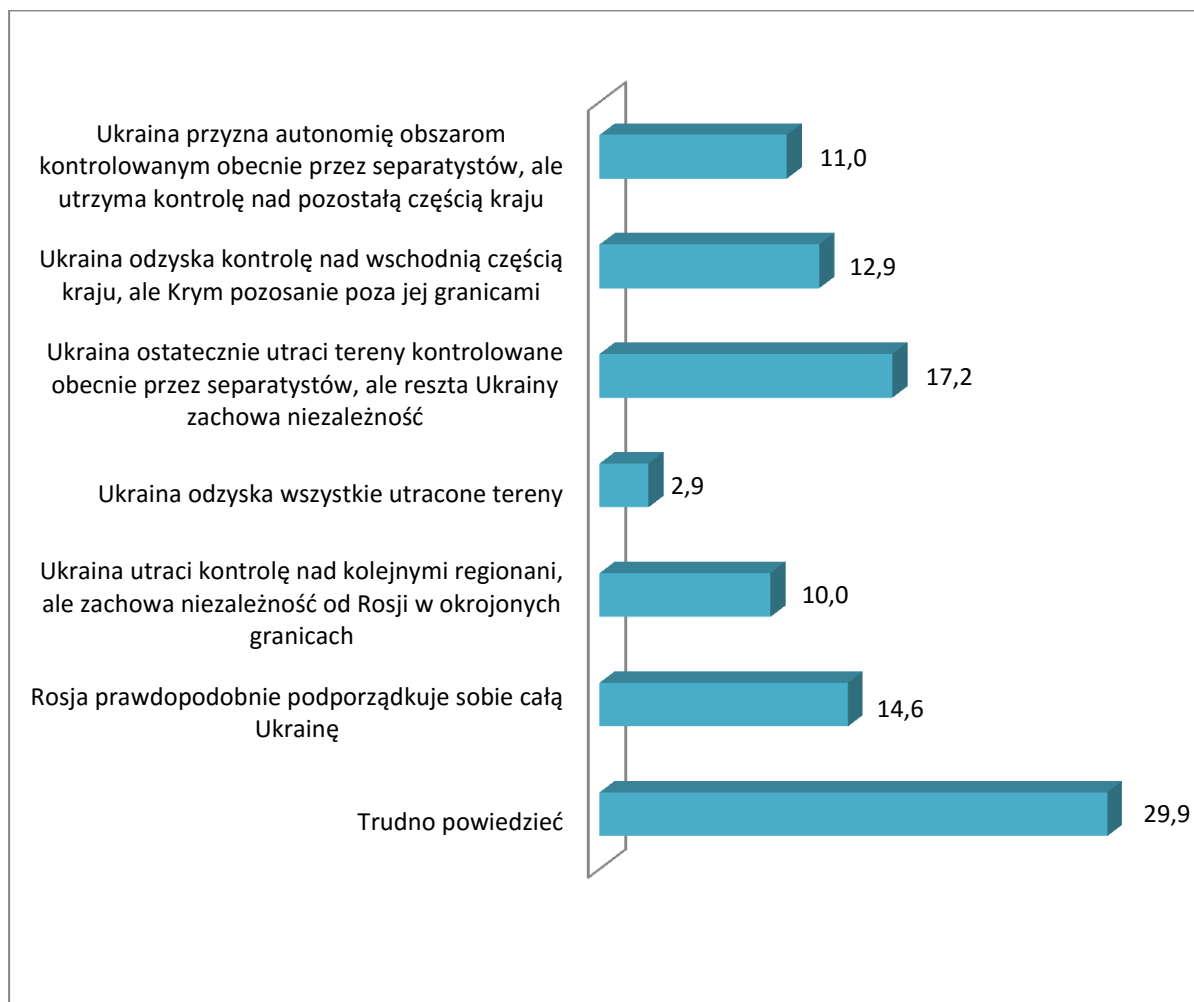
Tabela 9.6. Opinie dotyczące utrzymania niezależności Ukrainy od Rosji (%)

Jak sądzisz, czy w najbliższym czasie państwu ukraińskiemu uda się utrzymać niezależność od Rosji czy też nie?			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Ogółem	13,2	29,7	56,2
Płeć			
Mężczyzna	15,9	36,9	47,1
Kobieta	11,8	25,9	62,4
Kierunek studiów			
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	14,5	24,3	61,2
Techniczno-ściśle	14,0	34,3	51,7
Ekonomiczne	11,5	31,0	57,5
Wielkość miejscowości zamieszkania			
Wieś	11,7	27,3	60,9
Miasto do 20 tys.	16,3	33,7	50,0
Miasto 20-100 tys.	11,4	33,3	55,2
Miasto pow. 100 tys.	14,9	25,7	59,5
Wykształcenie ojca			
Podstawowe	14,3	42,9	42,9
Zasadnicze zawodowe	11,7	29,9	58,4
Średnie ogólnokształcące	5,9	44,1	50,0
Średnie zawodowe	13,4	26,1	60,4
Wyższe zawodowe	20,0	26,7	53,3
Wyższe magisterskie	21,1	28,9	50,0
Wykształcenie matki			
Podstawowe	21,4	35,7	42,9
Zasadnicze zawodowe	14,7	33,7	51,6
Średnie ogólnokształcące	9,8	36,1	54,1
Średnie zawodowe	7,4	30,1	62,5
Wyższe zawodowe	16,1	25,8	58,1
Wyższe magisterskie	21,2	21,2	57,6
Stopień naukowy	75,0	0,0	25,0

Źródło: opracowanie własne.

Drugie z pytań, związanych z przewidywaniami co do przyszłości rozwoju wydarzeń na Ukrainie dotyczyło kilku scenariuszy zaproponowanych przez autorów badań. Respondent był proszony o wybranie najbardziej prawdopodobnej według niego wersji rozwoju sytuacji. Rozkład procentowy wyborów dokonanych przez zielonogórską młodzież akademicką zaprezentowany jest na wykresie 9.3. Wyraźnie widać, że najczęściej wskazywaną odpowiedzią była kategoria „trudno powiedzieć” (29,9% ogółu wskazań). Relatywnie duży dystans punktów procentowych dzieli ją od pozostałych wskazań. Wśród scenariuszy zaproponowanych w kafeterii najczęściej wskazywanym było przewidywanie, że „Ukraina ostatecznie utraci tereny kontrolowane obecnie przez separatystów, ale reszta Ukrainy zachowa niezależność” (17,2% ogółu wskazań). Drugi najczęściej wybierany scenariusz to: „Rosja prawdopodobnie podporządkuje sobie całą Ukrainę” (14,6% respondentów), a trzeci: „Ukraina odzyska kontrolę nad wschodnią częścią kraju, ale Krym pozostanie poza jej

granicami” (12,9% wskazań). Wśród studentów zielonogórskich jest bardzo słaba wiara w możliwość odzyskania przez Ukrainę wszystkich utraconych terenów. Jedynie 2,9% respondentów wybrało tę optymistycznie dla Ukrainy brzmiącą wizję przyszłości.

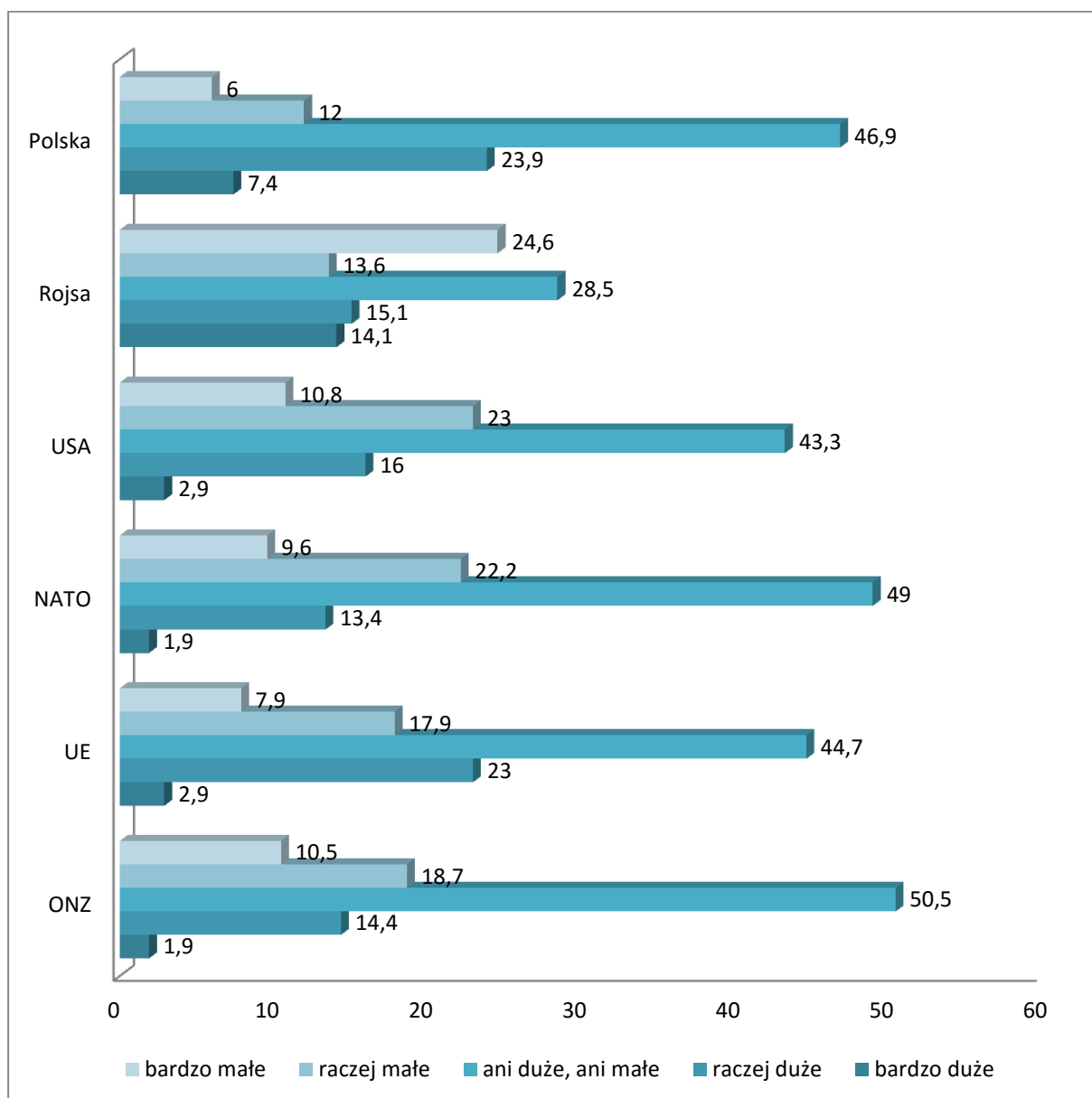
Wykres 9.3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Który z poniższych scenariuszy dotyczących sytuacji na Ukrainie wydaje Ci się najbardziej prawdopodobny?” (%)

Źródło: opracowanie własne.

9.6. Opinie na temat stosunku społeczności międzynarodowej do sytuacji na Ukrainie

W ankiecie pytano także o opinie dotyczące działań podejmowanych przez różne kraje i podmioty społeczności międzynarodowej względem wydarzeń mających miejsce na Ukrainie. Były to dwa złożone pytania. Pierwsze z nich związane było z dotychczasowym zaangażowaniem ONZ, Unii Europejskiej, NATO, Stanów Zjednoczonych, Rosji i Polski w rozwiązywanie konfliktu na Ukrainie. Studenci zostali poproszeni o ocenę skali

zaangażowania każdego z podmiotów. Wyniki w postaci rozkładów procentowych wskazań respondentów przedstawia wykres.

Wykres 9.4. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak oceniasz dotychczasowe zaangażowanie społeczności międzynarodowej w rozwiązanie konfliktu na Ukrainie? Czy zaangażowanie [...] jest...?” (%).

Źródło: opracowanie własne.

W świetle powyższych danych można zauważyć, że najczęściej wybieranym wskazaniem była odpowiedź „trudno powiedzieć”, gdzie odsetek odpowiedzi sięgał wartości 50,5% (jest to najwyższy odsetek, który pojawił się w przypadku opinii na temat zaangażowania ONZ). Świadczyć to może o małej przejrzystości sytuacji na Ukrainie i udziału w niej różnych podmiotów – z jednej strony – oraz – z drugiej – o niskim stopniu wyrobienia własnego stanowiska przez indagowanych. W tym kontekście można uznać, że najbardziej klarownie

przedstawia się dla studentów sprawa zaangażowania się Rosji (tylko 28,5% wskazań „trudno powiedzieć”). Pomimo tego, opinie są jednak mocno podzielone. Zdaniem większości respondentów Rosja nie zrobiła zbyt wiele, by rozwiązać problem na Ukrainie; w sumie 38,2% ankietowanych studentów stwierdziło, że zaangażowanie Rosji jest małe (łącznie wskazania „raczej małe” i „bardzo małe”). Ale jednocześnie aż 29,2% studentów biorących udział w badaniu oceniło je jako duże („raczej duże” i „bardzo duże”). Jak widać, udział Rosji w całej tej sprawie wzbudza mocne kontrowersje, prowokując do skrajnie odmiennych ocen. Dlatego też warto przyrzeć się dokładniej korelacjom społeczno-demograficznym tych wskazań (patrz: tabela 9.7).

Analizując dane zawarte w tabeli, można dostrzec pewne zależności pomiędzy miejscem zamieszkania respondenta a jego opinią na temat zaangażowania Rosji w rozwiązanie konfliktu na Ukrainie. Studenci, którzy wskazali jako miejsce swojego zamieszkania miasto powyżej 100 tys. mieszkańców zdecydowanie najrzadziej wskazywali odpowiedzi mówiące o dużym (bardzo/raczej) udziale Rosji. Suma odsetków tych wskazań („bardzo duże” i „raczej duże”) w ich wypadku wynosi tylko 22,6%, podczas gdy dla innych kategorii przedstawia się następująco: miasto 20-100 tys. – 30,8%, miasto do 20 tys. – 31,7%, wieś – 33,6%. Jak widać, wraz ze zmniejszaniem się wielkości miejsca zamieszkania wzrasta odsetek opinii o dużym zaangażowaniu Rosji na rzecz rozwiązania konfliktu na Ukrainie. Zależność tę potwierdzają dane z dwóch ostatnich kolumn prezentujących odsetek wskazań „raczej małe” i „bardzo małe”. Ich sumy zmieniają się w analogicznym kierunku: im większa miejscowość, tym wskazań wyrażających opinię o małym zaangażowaniu Rosji w działaniach zmierzających do złagodzenia sytuacji na Ukrainie (wieś – miasto do 20 tys. – miasto 20-100 tys. – miasto pow. 100 tys. odpowiednio: 33,6% - 37,7% - 44,2% - 46,5% wskazań).

Jeśli chodzi o kierunek studiów i płeć, wydaje się, że zmienne te nie pozostają w relacji z opinią respondenta w analizowanym obecnie zagadnieniu. Na podstawie uzyskanych danych można przypuszczać, że statystycznie studentki będą wyrażać się w mniej zdecydowany sposób niż studenci (por.: odsetek wskazań „ani duże, ani małe”). Regularności w rozkładzie danych brak również w przypadku wykształcenia matki i ojca (także po łącznym rozpatrywaniu kategorii „bardzo duże” i „raczej duże” oraz „raczej małe” i „bardzo małe”).

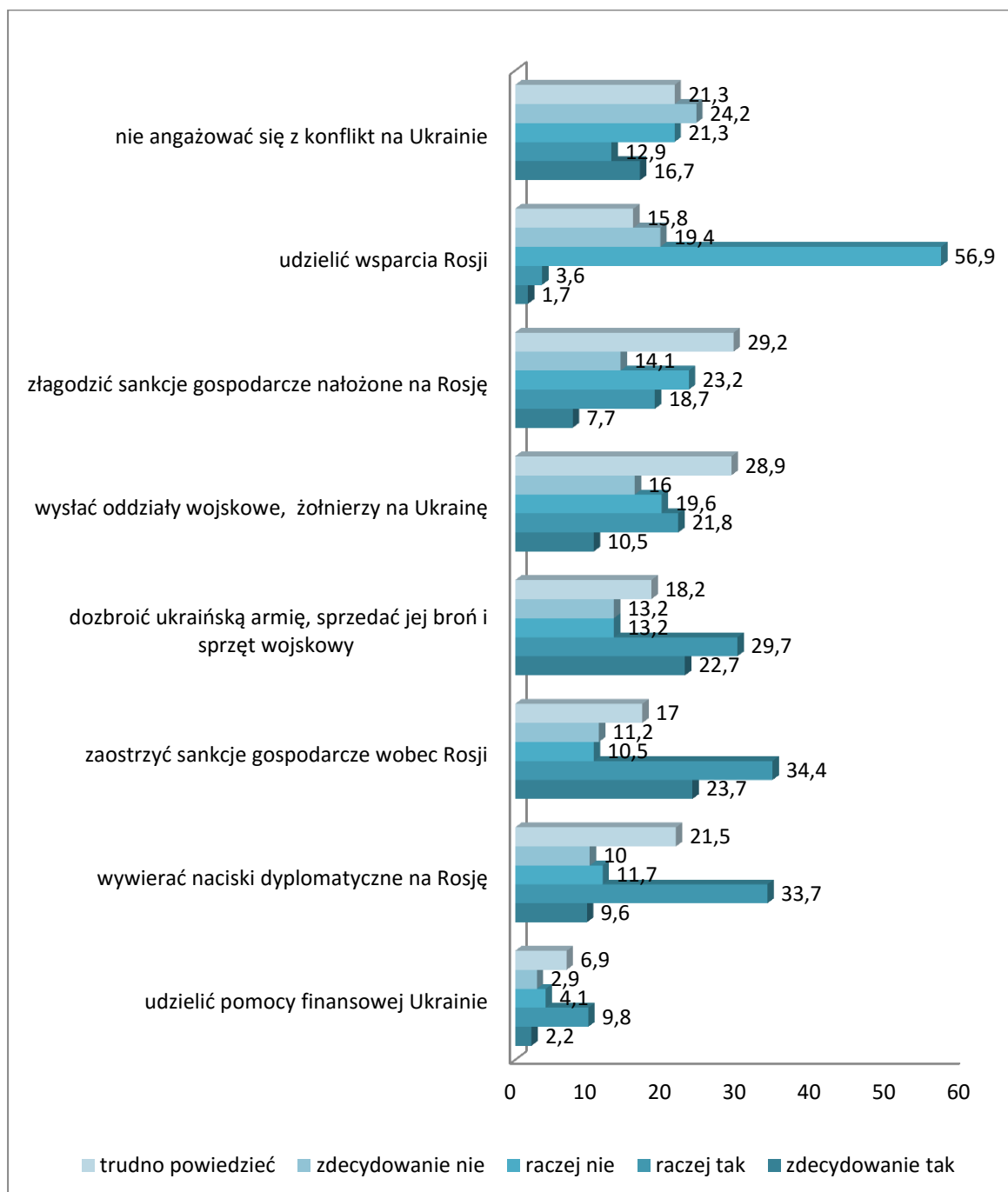
Tabela 9.7. Opinie dotyczące stopnia zaangażowania się Rosji w rozwiązanie konfliktu na Ukrainie (%)

Jak oceniasz dotychczasowe zaangażowanie Rosji w rozwiązanie konfliktu na Ukrainie?					
	Bardzo duże	Raczej duże	Ani duże, ani małe	Raczej małe	Bardzo małe
Płeć					
Mężczyzna	18,4	15,1	25,7	13,8	27,0
Kobieta	12,6	15,8	32,4	14,6	24,7
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	13,9	13,9	32,6	15,3	24,3
Techniczno-ściśle	16,8	13,1	27,7	13,1	29,2
Ekonomiczne	13,2	21,1	28,1	14,9	22,8
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	18,0	15,6	32,8	13,1	20,5
Miasto do 20 tys.	12,9	18,8	30,7	13,9	23,8
Miasto 20-100 tys.	15,4	15,4	25,0	15,4	28,8
Miasto pow. 100 tys.	11,3	11,3	31,0	15,5	31,0
Wykształcenie ojca					
Podstawowe	7,1	14,3	50,0	0,0	28,6
Zasadnicze zawodowe	18,0	12,7	30,0	15,3	24,0
Średnie ogólnokształcące	11,8	29,4	20,6	20,6	17,6
Średnie zawodowe	11,6	14,0	34,1	14,7	25,6
Wyższe zawodowe	11,5	11,5	30,8	11,5	34,6
Wyższe magisterskie	18,4	21,1	13,2	13,2	34,2
Wykształcenie matki					
Podstawowe	7,1	14,3	35,7	14,3	28,6
Zasadnicze zawodowe	16,0	17,0	33,0	13,8	20,2
Średnie ogólnokształcące	16,7	11,7	25,0	18,3	28,3
Średnie zawodowe	14,6	16,9	31,5	10,0	26,9
Wyższe zawodowe	16,7	10,0	30,0	10,0	33,3
Wyższe magisterskie	12,7	14,3	25,4	23,8	23,8
Stopień naukowy	0,0	50,0	0,0	0,0	50,0

Źródło: opracowanie własne.

Wracając do analizy wykresu, należy zwrócić uwagę na nieomówione jeszcze zagadnienia, zaczynając od opinii na temat zaangażowania Polski. Jak już napisano, zdecydowanie przeważa wybór wskazania „trudno powiedzieć”; 18% respondentów uważa, że Polska jest zaangażowana w rozwiązanie konfliktu w raczej małym lub bardzo małym stopniu, większa część badanych (31,3%) jest przeciwnego zdania, wyrażając opinię o raczej dużym lub bardzo dużym zaangażowaniu. W opiniach o zaangażowaniu pozostałych podmiotów przeważają zdania o relatywnie małym ich zaangażowaniu w rozwiązanie konfliktu na Ukrainie. W przypadku Unii Europejskiej zdania są spolaryzowane. Osoby, które mają skryształowaną opinię, dzielą się na dwie niemal równe części: 25,8% respondentów wyraża przekonanie, że Unia Europejska angażuje się w małym stopniu, a 25,9% jest zdania, że w dużym stopniu.

Drugie z pytań, dotyczących działań podejmowanych przez różne kraje i podmioty społeczności międzynarodowej względem wydarzeń mających miejsce na Ukrainie, poruszało problem tego, jak – w opinii respondenta – powinna zachować się społeczność międzynarodowa wobec konfliktu na Ukrainie. Badani zostali poproszeni o zajęcie stanowiska wobec każdego z ośmiu sposobów reakcji teŝe, jakie zaproponowali autorzy ankiety. Wykres prezentuje rozkład procentowy udzielonych wskazań.

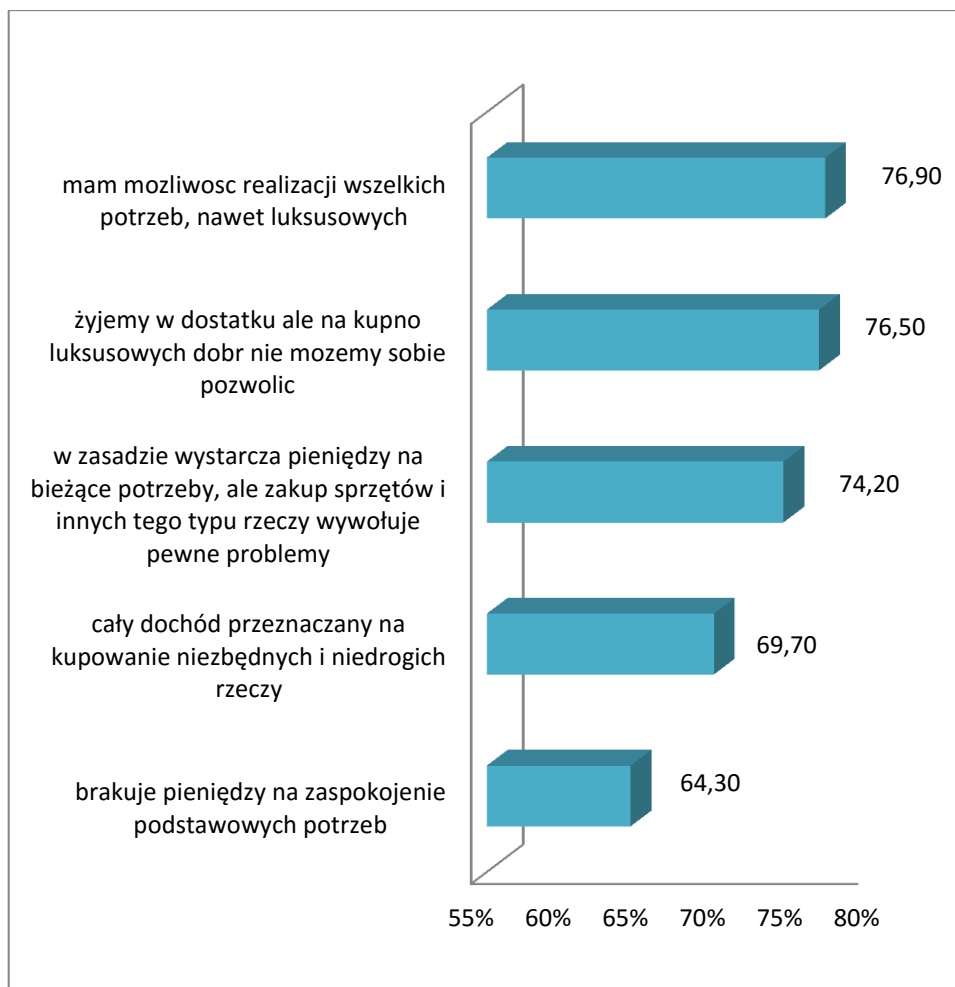

Wykres 9.5. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy w obecnej sytuacji na Ukrainie społeczność międzynarodowa powinna...?” (%).

Źródło: opracowanie własne.

Najbardziej wybijającym się na tle całego wykresu jest odsetek odpowiedzi „raczej nie”, dotyczących drugiego wskazania „udzielić wsparcia Rosji”: 56,9% wskazań respondentów odnośnie tego pytania. Co więcej, kolejne 19,4% uczestników ankiety zaznaczyło w tym wypadku odpowiedź „zdecydowanie nie”. Jednie 5,3% wszystkich badanych opowiedziało się za wsparciem Rosji w kontekście wydarzeń na Ukrainie (suma wskazań „raczej tak” i zdecydowanie tak”). Takie rozłożenie głosów można odczytywać jako negatywną ocenę nadawaną przez studentów roli Rosji w tym konflikcie.

Drugim, mocno wyróżniającym się punktem na wykresie są odpowiedzi dotyczące wsparcia finansowego Ukrainy. Zwracają one uwagę z powodu małej liczby wskazań udzielonych przez badanych. Brak odpowiedzi dotyczy aż 74,4% respondentów. Warto przyjrzeć się dokładniej temu problemowi. Analiza braku odpowiedzi w kontekście cech społeczno-demograficznych studenta wskazuje, że pozostawianie tego pytania bez odpowiedzi dotyczy raczej kobiet (brak odpowiedzi w ankietach wypełnionych przez kobiety: 76,7%, brak odpowiedzi w ankietach wypełnionych przez mężczyzn: 70,7%). Odpowiedzi na to pytanie najczęściej udzielali studenci kierunków techniczno-ściśle (53,1% braków), podczas gdy w przypadku studentów pozostałych kierunków braki wskazań w tym pytaniu sięgają pułapu czterech piątych (kierunki humanistyczno-społeczno-artystyczne: 86,4%, nauki ekonomiczne: 86,8%). Miejsce zamieszkania respondenta zdaje się nie pozostawać w związku z analizowanym problemem. Można zauważyć pewną zależność pomiędzy brakiem wskazań i subiektywną oceną sytuacji materialnej rodziny respondenta. Im gorzej postrzega on warunki materialne życia swojej rodziny, tym częściej udziela odpowiedzi na to pytanie (patrz: wykres poniżej).

Wykres 9.6. Brak odpowiedzi na pytanie „Czy w obecnej sytuacji na Ukrainie społeczność międzynarodowa powinna udzielić pomocy finansowej Ukrainie?” a sytuacja materialna studenta (%).

Źródło: opracowanie własne.

Na koniec zadano pytanie, które z propozycji działań społeczności międzynarodowej względem sytuacji na Ukrainie są dla młodzieży zielonogórskiej do przyjęcia, a które ona odrzuca. Biorąc pod uwagę łącznie wskazania na „tak” („raczej tak” i „zdecydowanie tak”), kolejność według trafności danego rozwiązania przedstawia się następująco:

- 1) zaostrzyć sankcje gospodarcze wobec Rosji (58,1%),
- 2) dobroić ukraińską armię, sprzedać jej broń i sprzęt wojskowy (52,4%),
- 3) wywierać naciski dyplomatyczne na Rosję (43,3%),
- 4) wysłać oddziały wojskowe, żołnierzy na Ukrainę (32,3%),
- 5) nie angażować się w konflikt na Ukrainie (29,6%),
- 6) złagodzić sankcje gospodarcze nałożone na Rosję (26,4%),
- 7) udzielić pomocy finansowej Ukrainie (12,0%),
- 8) udzielić wsparcia Rosji (5,6%).

Przyjmując odwrotną perspektywę, gradacja opinii studentów od najmniej akceptującej (odsetek wskazań „zdecydowanie nie” i „raczej nie” łącznie) przyjmuje postać:

- 1) nie angażować się w konflikt na Ukrainie (44,5%),
- 2) wysłać żołnierzy na Ukrainę (44,9%),
- 3) złagodzić sankcje gospodarcze nałożone na Rosję (44,3%),
- 4) udzielić wsparcia Rosji (35,2%),
- 5) wywierać naciski dyplomatyczne na Rosję (31,5%),
- 6) dobroić ukraińską armię, sprzedać jej broń i sprzęt wojskowy (31,4%),
- 7) zaostrzyć sankcje gospodarcze wobec Rosji (28,2%),
- 8) udzielić pomocy finansowej Ukrainie (9,6%).

W świetle powyższych zestawień można stwierdzić, iż studenci zielonogórscy dostrzegają możliwość wpływu społeczności międzynarodowej na sytuację na Ukrainie. Co więcej, są zdania, że społeczność międzynarodowa nie powinna być obojętna na tamtejsze wydarzenia. Dość jasno to zostało wyartykułowane poprzez wskazania negujące tezę „W obecnej sytuacji na Ukrainie społeczność międzynarodowa powinna nie angażować się w konflikt na Ukrainie”. Zdanie to zebrało najwięcej spośród wszystkich propozycji ankietowych wskazań negatywnych: 44,5%. Jako jedną ze stron tego konfliktu młodzież wyraźnie postrzega państwo rosyjskie. Ich oczekiwania względem różnych podmiotów międzynarodowych zmierzają raczej ku takiej sytuacji, kiedy te będą podejmować działania polegające na osłabieniu i zniechęceniu jednej ze stron tego konfliktu (sankcje gospodarcze i naciski dyplomatyczne na Rosję), przy jednoczesnym wsparciu drugiej (dobrojenie armii ukraińskiej). Respondenci niechętnie zapatrują się na bezpośredni udział sił militarnych społeczności międzynarodowej (wzorem konfliktów w innych częściach świata z ostatnich lat). Oczekują, że zaangażowanie to będzie mieć bardziej „miękki” charakter i obejmie przede wszystkim działania „w białych rękawiczkach” – kroki ekonomiczne i dyplomatyczne³.

Podsumowanie

Badania przynoszą interesujący materiał odsłaniający postawy młodych ludzi studiujących w Polsce zachodniej wobec sytuacji mającej miejsce u wschodniego sąsiada, jakim jest Ukraina. Sytuacja na Ukrainie jest przedmiotem zainteresowania badanej młodzieży, przy

³ por.: Czy zaangażowanie społeczności międzynarodowej w rozwiązanie konfliktu ukraińskiego jest wystarczające?, Komunikat z badań CBOS nr 134/2014, Warszawa, październik 2014, s. 6.

czym swoje poglądy opierają głównie na wiedzy czerpanej z polskich i zachodnich środków masowego przekazu. Wydarzenia na Ukrainie są przez nich postrzegane jako źródło potencjalnego niebezpieczeństwa w skali europejskiej. Główne zagrożenie widzą w kontekście sytuacji samej Ukrainy, ale przypadek tego kraju jest dla nich punktem odniesienia także dla bezpieczeństwa innych krajów graniczących z Rosją, ze szczególnym uwzględnieniem Polski. Badana młodzież wykazuje relatywnie wysoki stopień braku zdecydowania i wyrobionej opinii na temat wizji dalszego rozwoju sytuacji na Ukrainie wschodniej, relacji ukraińsko-rosyjskich i zaangażowania społeczności międzynarodowej w sprawę wydarzeń na Ukrainie. Szczególne kontrowersje wzbudza rola Rosji w całej tej sytuacji. Rozwiązania wskazywane przez zielonogórskich studentów dotyczą przede wszystkim kroków ekonomicznych i dyplomatycznych, jakie miałyby podejmować różne podmioty społeczności międzynarodowej.

Uzyskane w badaniu dane w zakresie opinii dotyczących wydarzeń we wschodniej Ukrainie można ująć w postaci kilku wniosków:

- wydarzenia rozgrywające się na wschodniej Ukrainie stanowią według badanych zagrożenie przede wszystkim dla samego państwa ukraińskiego: 86,1% studentów wyraża taką opinię – w największym stopniu dotyczy to studentów kierunków ekonomicznych;
- podstawowym źródłem wiedzy o sytuacji na Ukrainie są dla badanych polskie media (telewizja, radio, internet, prasa drukowana) – odpowiedź tę wskazało 76,8% respondentów;
- młodzież odczuwa wysoki stopień nieprzewidywalności sytuacji: większości badanych trudno było zdecydowanie stwierdzić, czy w najbliższym czasie państwu ukraińskiemu uda się utrzymać niezależność od Rosji (56,2% odpowiedzi „trudno powiedzieć”);
- oceny dotyczące zaangażowania różnych państw i podmiotów międzynarodowych w rozwiązanie konfliktu na Ukrainie przyjmują ambiwalentną postać, najczęściej wybieranym wskazaniem jest „trudno powiedzieć”, a udział Rosji w sytuacji na Ukrainie wzbudza mocne kontrowersje, prowokując do skrajnie odmiennych ocen;
- zdaniem większości badanych najbardziej właściwą reakcją społeczności międzynarodowej na sytuację na Ukrainie powinno być zaostrzenie sankcji gospodarczych wobec Rosji (58,1% wskazań) i dozbrojenie ukraińskiej armii (52,4%).

W związku z tematyką tej części badań realizowanych przez polsko-ukraiński zespół, rysuje się wiele postulatów na przyszłość. Warto zwrócić uwagę chociaż na jeden, a mianowicie na uwzględnienie pochodzenia etnicznego studenta. Polska zachodnia to tereny powojennego osadnictwa rodzin mieszanych i ludności ukraińskiej (przesiedlenia przymusowe obejmujące głównie tzw. repatriację i operację „Wisła”). Również na dawnych terenach Polski wschodniej, wchodzących w granice współczesnego państwa ukraińskiego (zachodnie obwody Ukrainy), ale też regiony dalej na wschód (ziemie obejmowane nazwą „Kresy” w okresie międzywojennym i Kresy I Rzeczypospolitej), mieszka wiele obywateli Ukrainy, których przodkowie byli Polakami. Świadomość tego faktu może istotnie wpływać na postawy osób, które dziś niekoniecznie nawet uważają się za Polaków na Ukrainie lub Ukraińców w Polsce. Jednak sprawy sąsiedniej Polski/Ukrainy nie są im obojętne.

Bibliografia

Czy zaangażowanie społeczności międzynarodowej w rozwiązanie konfliktu ukraińskiego jest wystarczające?, Komunikat z badań CBOS nr 134/2014, Warszawa, październik 2014.

Zainteresowanie sytuacją na Ukrainie i poczucie zagrożenia w październiku, Komunikat z badań CBOS nr 144/2014, Warszawa, październik 2014.